INTERVIU CU DOMNUL TEODOR BACONSCHI: „NICIUN ALT LIDER NU PUTEA OBȚINE ATÂTEA EȘECURI ALE AGENDEI SALE ÎNTR-UN TIMP MAI SCURT”

Autor: Diana-Elena Moldoveanu | 5 martie 2022

În contextul recentului război ruso-ucrainean, Rusia se găsește în poziția agresorului, contestând suveranitatea unui stat independent. Invazia începută sub pretextul protejării republicilor separatiste (Donețk și Lugansk) se dovedește însă din ce în ce mai mult a fi o încercare a Rusiei de a-și impune supremația în Ucraina. În acest context, am încercat să răspundem, discutând cu domnul Teodor Baconschi, la câteva întrebări privitoare la viitorul relațiilor internaționale între Rusia și Occident, dar și la principalele implicații pe care acest conflict le va avea asupra colaborării cu NATO.

1. Răspunsul Occidentului, în special al Uniunii Europene, Marii Britanii și Statelor Unite ale Americii, la atacul militar al Rusiei a constat, până acum, pe de o parte în impunerea unor sancțiuni economice asupra Rusiei și, pe de altă parte, în furnizarea de armament Ucrainei. Printre sancțiunile de ordin economic se numără înghețarea activelor băncilor rusești, dar și excluderea Rusiei din sistemul bancar SWIFT. Cum vor afecta aceste sancțiuni economia Rusiei și în ce măsură credeți că se vor dovedi eficiente pentru a descuraja ofensiva din Ucraina?

Diplomații și experții în relații internaționale privesc cu scepticism politica de sancționare a statelor care încalcă regulile. Precedentele au arătat că sancțiunile lovesc mai întâi populația civilă și că elitele corupte sau agresive găsesc portițe pentru a le evita. În cazul pachetului contra Rusiei, asistăm la măsuri de alt nivel, fără precedent.

Nicio țară nu a cunoscut o degradare mai rapidă a statutului său internațional: Rusia este acum izolată financiar, economic, diplomatic și aerian. Publicul rusesc e în alertă, dar și sub amenințarea legii marțiale. Se găsește între ciocan și nicovală. Putem anticipa că efectul cumulativ al sancțiunilor va declanșa un tsunami. Occidentul aplică acest tratament de șoc împotriva unui tiran delirant și a unei societăți intoxicate de propagandă (și frică reziduală), dar care se va trezi din letargie foarte curând.

2. Sancțiunile economice pe care le-am văzut în ultimele zile reprezintă încheierea ultimelor legături ale Rusiei cu lumea euro-atlantică. Va reprezenta deteriorarea relațiilor dintre Rusia și lumea occidentală un stimulent pentru ca aceasta să caute de aici înainte susținere politică și economică în altă parte (China, India, Iran etc)?

Rusia și China lucrează deja contra a ceea ce numesc „lumea monopolară" decursă din *pax americana.* Partidul comunist chinez a fost o creație a URSS, care a dominat China lui Mao, până când dictatorul de la Beijing a îmbrățișat naționalismul și „calea chineză" spre socialism. Azi, China e un gigant economic, pe când Rusia post-sovietică are un PIB mai mic decât cel al Californiei, Spaniei sau statului american Texas. Jucând contra Occidentului, Putin va face din Federația Rusă vasalul Chinei. Nu cred că „mesianismul" și excepționalismul rușilor vor fi gratificate de această condiție servilă: nu vrei „dictat" occidental, dar îl accepți pe cel asiatic? În ceea ce privește relația Rusia-Iran, potențialul e modest. India joacă fundamental în tabăra democrațiilor, deci nu va merge alături de Rusia și China (doi competitori asiatici) prea departe.

3. În ce măsură credeți că este posibilă revenirea Rusiei pe scena internațională în următorii ani în calitate de partener de încredere pentru Occident?

Va fi posibilă și dezirabilă, dar numai dacă Rusia va reuși să-și aleagă o conducere moderată, liberală, fără fantezii revizioniste și ideologie oficială anti-occidentală. Încrederea e un proces delicat, îndelungat, dovedit prin fapte, inclusiv în situații de criză. Rusia trebuie să scape de reflexe sovietice. Occidentul i-a făcut loc în Consiliul UE-Rusia, NATO-Rusia și G7. Putin nu s-a mulțumit cu acest statut de partener privilegiat. A greșit fundamental. Regimul Putin – în fața căruia atâtea cancelarii occidentale au închis ochii, dintr-un așa-zis pragmatism economic și energetic – nu mai poate fi "reabilitat" după invadarea Ucrainei, amenințările cu atacuri nucleare și tot restul…

4. Intervenția în Ucraina nu este primul caz în care Rusia se angajează într-un

război pentru susținerea unor republici separatiste. Intervenția din 2008 pentru susținerea Abkhaziei și a Osetiei de Sud este un alt exemplu. La fel și războiul din Crimeea din 2014. Având în vedere că atitudinea Rusiei pe scena internațională nu este fără precendent, va fi acest conflict definitoriu pentru relația dintre Rusia și Occident?

Gestiunea micro-conflictelor înghețate era o jucărie strategică din instrumentarul lui Stalin. Un Jurassic Park geopolitic. Invazia Ucrainei e de altă magnitudine, chiar dacă abordarea „graduală" a lui Putin a început prin a „felia" țara vecină: anexarea peninsulei Crimeea, războiul hibrid din Donbass. Cu un Occident până mai ieri complezent față de Putin, stadiul 2014-2020 ar fi ajuns, tehnic vorbind, pentru a bloca drumul Ucrainei spre UE. Numai că ucrainenii vor în UE, de asta au făcut demonstrația maraton din Kiev, care l-a forțat pe Ianukovici să fugă în Rusia. Pierzându-și odată cu răbdarea și rațiunea, Putin a accelerat niște procese istorice nefavorabile agendei lui.

5. În cazul în care ruptura dintre Uniunea Europeană și Rusia este definitivă, care vor fi costurile pentru statele europene și în ce măsură este Europa pregătită pentru acest scenariu? Mă refer, în special, la dependența Europei față de gazul rusesc.

Printre procesele istorice accelerate de Putin se numără transformarea politicii externe a Germaniei și decizia UE de a găsi alternative la dependența energetică de Rusia. Nu le va găsi în doi ani, dar e sigur că le va căuta: tranziția verde, gaz de șist din SUA (care e principalul producător mondial) și rute alternative dinspre țările Golfului sau Africa de Nord. Însă, repet, nu putem vorbi despre „o ruptură definitivă" între UE și Rusia. Nu există nimic definitiv în politica internațională.

6. Deși se poate observa că strategia Occidentului este să izoleze Rusia de pe scena politică și economică, nu poate fi negat faptul că aceasta face încă parte din instituții internaționale importante, precum Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, în cadrul căruia are drept de veto. Care va fi strategia diplomatică pe care Occidentul o va adopta în raport cu Rusia de aici încolo?

Nu există mecanisme de excludere a Rusiei din ONU. Și nici n-ar fi în regulă să fie. Am văzut însă votul zdrobitor în Adunarea Generală ONU contra agresiunii în Ucraina. 75% dintre statele lumii l-au respins pe Putin. Până și „aliații" săi anti-americani – China, Iran – s-au abținut de la vot, deci nu l-au validat explicit. Diplomația occidentală se va adapta evoluțiilor concrete. Ucraina nu e liberă. Partida nu e câștigată încă. Războiul ar putea

continua luni sau ani. Trebuie să avem multă răbdare. Dar Putin a reunificat națiunea ucraineană, a inspirat unitatea regăsită între europeni și americani și s-a trezit ca paria internațional. Niciun alt lider nu putea obține atâtea eșecuri ale agendei sale într-un timp mai scurt.

7. Există analize care sugerează că războiul din Ucraina se pliază pe scenariul începutului unui nou Război Rece, caz în care Ucraina ar reprezenta doar un *proxy* pentru lupta a două ideologii complet diferite. Cât de aproape de adevăr considerați că este această interpretare? Ne confruntăm cu aceeași logică pe care am întâlnit-o, de pildă, în cazul Războiului din Coreea sau Vietnam?

Tocmai asta-i lipsește lui Putin: o narativă cu care să câștige inimi și minți pe tot globul. Comunismul a avut o asemenea narativă. Putin e ca Hitler, care propunea lumii doar superioritatea rasei germanice: are un program strict rusesc, local. Și când vrei să unifici slavii atacând slavii, sau să întărești Ortodoxia prin bombardarea de biserici ortodoxe, riști să nu mai fii crezut nici de publicul tău intern. Poveștile lui Putin – „denazificăm” Ucraina – sunt pentru rușii bătrâni, care eventual au prins WWII. Cine mai poate crede asemenea absurdități în Rusia tânără și în restul lumii? Războaiele Americii în Coreea și Vietnam vizau limitarea expansiunii comunismului în cu totul alt context istoric. SUA au pierdut în Vietnam pentru că URSS l-a înarmat, dar și pentru că vietnamezii n-au cedat. Când generația ’68 din SUA a devenit anti-război, America a trebuit să se retragă, pentru că e o democrație…

8. Dintr-o perspectivă realistă, conflictul ruso-ucrainean este un caz clasic de *dilemă de securitate*: extinderea NATO prin Parteneriatul Estic a antrenat o reacție în lanț din partea Rusiei, care a interpretat acțiunea drept extinderea pericolului american la frontiera sa. Dacă ar fi să adăugăm elemente secundare acestui tablou, atunci ar trebui menționat și faptul că SUA și Rusia promovează ideologii complet diferite, ceea ce contribuie la amplificarea tensiunilor dintre cele două state competitoare. Care credeți că va fi, de aici înainte, strategia pe care o va aborda NATO în Est pe viitor? Mai există o posibilitate reală ca țări precum Republica Moldova, Finlanda sau Suedia să adere la NATO?

După agresiunea Rusiei în Ucraina, NATO s-a întărit substanțial pe flancul estic. Finlanda și Suedia, amenințate de Lavrov, ar putea adera la NATO rapid: sunt bogate, au armate moderne, sunt în UE, deci democrații consolidate. Și alte state care se simt amenințate – Republica Moldova și Georgia – au depus, cot la cot cu Ucraina, cereri de aderare la UE. Proces greu, lung, dar necesar și să sperăm încununat de succes. Rusia nu mai poate ține cu forța pe nimeni. Are un teritoriul național de peste 17 milioane de

kilometri pătrați, care ar trebui să-i ajungă… După acest război, UE va finanța o armată europeană, ca pilon NATO. Rămâne de văzut cum jucăm extinderea Alianței. Dar ea ne-a salvat libertatea și o va garanta pe termen lung, așa că nu trebuie să spunem „niciodată”. În fond, Putin a cerut NATO să jure că nu se mai extinde: de vreme ce solicitarea a fost respinsă, înseamnă că NATO nu va aștepta acordul Moscovei pentru a-și concepe viitorul.

9. Pe plan internațional, răspunsurile față de agresiunea Rusiei au fost mai degrabă variate. Pe de o parte, se poate observa un răspuns unificat din partea Uniunii Europene, care s-a dovedit promptă în condamnarea invaziei rusești. Totuși, nu poate trece neremarcată reacția Ungariei care, deși condamnă agresiunile Rusiei, a refuzat să permită tranzitul armelor occidentale prin Ungaria către Ucraina. Pe de altă parte, state precum China sau India au refuzat să-și exprime explicit condamnarea față de acțiunile Rusiei. Cum puteți comenta reacția acestor state?

Ungaria lui Viktor Orban are nevoie mare de gaz rusesc, iar liderul de la Budapesta e de mult la putere: joacă ambivalent, testează UE, dar nu întinde coarda până la Hunexit. Avea relații personale bune cu Putin și e naționalist, deci supra-îngrijorat de minoritatea maghiară din Transcarpatia. Totuși, nu s-a singularizat până la a boicota sancțiunile occidentale. Nu pot nici ungurii să uite de Budapesta, 1956… Cu China și India v-am spus deja: nu pot fi 100% pro-occidentale, dar nici pro-ruse. Respingând agresiunea Rusiei, Occidentul își joacă credibilitatea și în raport cu ele.

10. Având în vedere poziția geopolitică a României, ce reacție credeți că ar trebui să adoptăm și care sunt consecințele posibile pe termen lung pe care România le va suporta?

Deocamdată, am jucat corect, ca un stat-membru NATO și UE responsabil și solidar. Primirea refugiaților, printr-o auto-organizare exemplară, la firul ierbii, a dovedit că avem o societate civilizată și Biserici creștine mature. Ne va costa și pe noi, economic, această criză, dar ne va oferi și destule oportunități (poate că vom obține mai rapid aderarea la Schengen, la Eurozonă și la OCDE). Să sperăm că pacea și negocierile diplomatice nu vor întârzia. Trebuie să revenim la o viață normală, ca să ne continuăm dezvoltarea, alături de partenerii noștri din UE și NATO. Dumnezeu să ne ajute și pe noi și pe ucrainenii martirizați de Putin, ca și pe toate neamurile iubitoare de libertate.

Imagine: Teodor Baconschi; Sursa: Wikipedia